

12 Samhällsplanering

Samhällsplanering är ett vitt begrepp som avser planering av olika slag. För att utveckla samhället på ett hållbart sätt är samhällsplanering mycket viktig. Utvärderingar har visat att planeringen kan och behöver bidra mer till miljömål, grön infrastruktur och hållbar utveckling. Tillämpningen av regelverket behöver förbättras, hanteringen av målkonflikter och synergier mellan mål behöver utvecklas och det behövs mer uppföljning av planeringens effekter. Under senare år har ett flertal initiativ tagits för att stimulera mer hållbar samhällsplanering, med nya styrmedel, vägledning och ökat erfarenhetsutbyte.

En central del av samhällsplaneringen är fysisk planering enligt plan- och bygglagen. Kommunerna ansvarar för denna och Länsstyrelsen har en gransknings-, tillsyns- och vägledningsroll. Kommunerna ska ha en aktuell översiktsplan (ÖP) som ska redovisa mark- och vattenanvändning, bebyggelseutveckling och hur hänsyn ska tas till relevanta mål och andra intressen. ÖP utgör en långsiktig utvecklingsplan och samtidigt en överenskommelse med staten. Utifrån ÖP tar kommunen sedan fram detaljplaner då något ska byggas och ger bygglov. Viktigt i planeringen är delaktighet hos dem som berörs, för en översiktsplan för alla kommuninvånare.

Utöver kommunernas planering ansvarar Trafikverket och Region Dalarna för transportplanering. Därtill finns andra typer av samhällsplanering eller verksamheter där planering är centralt, bland annat klimatanpassning. Bygg- och fastighetssektorn är också en viktig aktör i samhällsplaneringen.

Det finns flera utmaningar i arbetet för en hållbar samhällsplanering. Kommunernas resurser och kompetens räcker inte alltid till för att utveckla arbetet och detsamma gäller den regionala nivån. Översiktsplanerna har förnyats under senare år, men fortfarande finns många föråldrade planer. Ett ökat tryck på bostadsbyggande ställer ökade krav på planeringen. Det finns samtidigt stora möjligheter att utveckla samhällsplaneringen hållbart. Dessa frågor betonas i samhället och samverkan utvecklas i samhällsplaneringen, vilket underlättar för kommunerna att tillämpa goda arbetssätt. Högskolan Dalarnas och Region Dalarnas ökande intresse för planering är också en positiv faktor. I detta avsnitt ingår ett antal åtgärder för att utveckla Dalarnas samhällsplanering mer hållbart, inte minst genom mer samverkan.

Hänvisning till andra avsnitt: 1 Jordbruk, 2 Skogsbruk, 5 Bygg och fastighet, 6 Transporter, 9 Vatten och avlopp, 10 Avfall och avfallsförebyggande, 13 Myndigheter och offentliga organisationer, 14 Synergier mellan miljö, sociala värden och ekonomi.

Miljömål som berörs: God bebyggd miljö, Begränsad klimatpåverkan, Frisk luft och Generationsmålet.

Hållbarhetsmål/Agenda 2030-mål som berörs: 3 Hälsa och välbefinnande, 11 Hållbara städer och samhällen, 17 Samverkan.

12.1 Regional samverkan för hållbar samhällsplanering

Åtgärdsområdets betydelse för det regionala miljömålsarbetet: Området avser att utveckla samverkan och gemensamma insatser för hållbar samhällsplanering i Dalarna på frivillig grund. Om planeringen så långt som möjligt ska bidra till hållbarhets- och miljömålen samt grön infrastruktur är frivilliga insatser mycket viktiga, vid sidan av de minimikrav som följer av regelverket. Det handlar inte minst om att sprida erfarenheter, öka medvetenheten om vikten av hållbara lösningar och nå effektivitetsvinster genom att samarbeta mer.

Verksamheter, uppdrag och pågående insatser inom området: Dalarnas kommuner och berörda regionala organisationer har tidigare samarbetat relativt lite på frivillig grund i samhällsplaneringen. Inom Byggdialog Dalarna har hållbar samhällsplanering börjat utvecklas som ett temaområde.

Vilka är samhällets styrmedel för miljömålen inom området: Plan- och bygglagens portalparagraf är snarlik miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö och lagen kan ses som ett styrmedel för miljömålen. Skärpningar i regelverket sker också fortlöpande. För att stödja en tillämpning av lagen som bidrar till miljömålen har flera informativa och ekonomiska styrmedel införts under senare år som riktar sig till lokal och regional nivå.

Vad kan göras mer i Dalarna: Det finns potential att göra mer samverkansinsatser för att stärka en hållbar samhällsplanering. Som ett län med många befolkningsmässigt små och resurssvaga kommuner har Dalarna också mycket att vinna på detta. Åtgärdsområdet speglar fortsatta ambitioner för en sådan samverkan med ByggDialog Dalarna som sammanhållande. För att samhällsplaneringen så långt som möjligt ska bidra till hållbarhets- och miljömålen är det också viktigt att nationell nivå understödjer detta.

12.1.1 ByggDialog Dalarna – forum för hållbar samhällsplanering

Vad ska göras: Använda Byggdialog Dalarnas temagrupp för hållbar samhällsplanering som gemensamt forum för dialog, erfarenhetsutbyte, kompetens- och utvecklingsinsatser för hållbar samhällsplanering i Dalarna.

Drivande part: ByggDialog Dalarna.

Medverkande part: Kommunerna, Högskolan Dalarna, Länsstyrelsen, Region Dalarna, Trafikverket, bygg- och fastighetssektorn.

När genomförs åtgärden: Löpande.

Uppföljning: Uppföljning av Byggdialogens temagrups verksamhet.

12.1.2 Utveckla samverkansformer i samhällsplaneringen i Dalarna

Vad ska göras: Utveckla befintliga och finna nya ändamålsenliga samverkansformer mellan kommunerna och andra parter i samhällsplaneringen.

Drivande part: ByggDialog Dalarna och Länsstyrelsen.

Medverkande part: Kommunerna, Högskolan Dalarna, Region Dalarna, bygg- och fastighetssektorn.

När genomförs åtgärden: Löpande.

Uppföljning: Inom ramen för uppföljning av Byggdialogens verksamhet.

12.1.3 Förmedla lärande exempel på hållbar samhällsplanering

Vad ska göras: På webben och vid möten förmedla lärande exempel på hållbar samhällsplanering, framtagna metoder och verktyg samt presentera ett planeringsexempel per Dalakommun.

Drivande part: ByggDialog Dalarna.

Medverkande part: Kommunerna, Högskolan Dalarna, Länsstyrelsen, Region Dalarna, bygg- och fastighetssektorn.

När genomförs åtgärden: Löpande.

Uppföljning: Inom ramen för uppföljning av Byggdialogens verksamhet.

12.1.4 Kompetensinsatser till förtroendevalda för hållbar samhällsplanering

Vad ska göras: Genomföra insatser för förtroendevalda i kommunerna och regionalt i syfte att stärka deras efterfrågan på hållbar resurseffektiv samhällsplanering/fysisk planering.

Drivande part: ByggDialog Dalarna.

Medverkande part: Kommunerna, Högskolan Dalarna, Länsstyrelsen, Region Dalarna, bygg- och fastighetssektorn.

När genomförs åtgärden: Löpande.

Uppföljning: Inom ramen för uppföljning av Byggdialogens verksamhet.

12.1.5 Kompetensinsatser till kommunala planerare för hållbar samhällsplanering

Vad ska göras: Genomföra tematiska workshoppar och information för kommunala planerare för att stärka deras arbete för hållbar resurseffektiv samhällsplanering/fysisk planering. Även bjuda in förtroendevalda tillsammans med tjänstemän där så är lämpligt.

Drivande part: ByggDialog Dalarna.

Medverkande part: Kommunerna, Högskolan Dalarna, Länsstyrelsen, Region Dalarna, bygg- och fastighetssektorn.

När genomförs åtgärden: Löpande.

Uppföljning: Inom ramen för uppföljning av Byggdialogens verksamhet.

12.1.6 Metodutveckling för hållbar samhällsplanering i Dalarna

Vad ska göras: Bedriva metodutveckling för hållbar samhällsplanering/fysisk planering i Dalarnas kommuner, exempelvis genom att: sätta rekommenderad Dalaribba för hållbarhetskrav i olika planinstrument genom att tillämpa redan framtagna verktyg eller utveckla egna; se över hur koppling/överlämning mellan de olika skedena i planprocessen kan förbättras, från planering till bygg och mellan aktörerna i de olika skedena så att hållbarhetsambitioner bättre följer med; fortsätta etablera/utveckla metodik för det goda samtalet i kommunal planprocess och där beakta frågan om mandat och roller.

Drivande part: ByggDialog Dalarna.

Medverkande part: Kommunerna, Högskolan Dalarna, Länsstyrelsen, Region Dalarna, bygg- och fastighetssektorn.

När genomförs åtgärden: Löpande.

Uppföljning: Inom ramen för uppföljning av Byggdialogens verksamhet.

12.1.7 Engagera boende i arbetet för miljö och social hållbarhet

Vad ska göras: Understödja lokal delaktighet och lokala initiativ i bostadsområden och byar för miljömålen och för ökad integration och social samverkan.

Drivande part: ByggDialog Dalarna.

Medverkande part: Fastighetsförvaltare, kommunerna, Länsstyrelsen.

När genomförs åtgärden: Löpande.

Uppföljning: Inom ramen för uppföljning av Byggdialogens verksamhet.

12.2 Länsstyrelsens uppgifter inom planering och byggande

Åtgärdsområdets betydelse för det regionala miljömålsarbetet: Länsstyrelsens myndighetsuppgifter inom planering och byggande är viktiga för att tillse att kommunal planering och Trafikverkets väg- och järnvägsplanering följer regelverket och även för att vägleda om hur hållbarhets- och miljömål samt grön infrastruktur kan beaktas.

Verksamheter, uppdrag och pågående insatser inom området: Länsstyrelsen har flera myndighetsuppgifter inom planering och byggande. Här ingår yttranden över kommunala planer enligt plan- och bygglagen samt väg- och järnvägsplaner. Länsstyrelsen yttrar sig över hur strandskyddsfrågor och biotopskyddsfrågor hanteras och är samrådspart vid miljöbedömningar av planer, hanterar strandskyddsfrågor bland annat genom granskning av kommunala dispenser, bedriver tillsyn och tillsynsvägledning inom fysisk planering och byggtillsyn, följer upp kommunernas och Trafikverkets tillämpning av fysisk planering, tillhandahåller aktuella planeringsunderlag för mark och vatten samt att förmedla vissa statliga stöd, bland annat för energitåtgärder i byggnader. I flera fall kan Länsstyrelsen ställa skarpa krav på innehållet i planer. Länsstyrelsen samlar också återkommande kommunala planerare och bygglovshandläggare till träffar samt gör kommunbesök.

Vilka är samhällets styrmedel för miljömålen inom området: Plan- och bygglagen samt väg- och järnvägslagen är de viktigaste styrmedlen. Portalparagrafen i plan- och bygglagen är snarlik miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö och lagen omfattar därtill mer specifika krav (prövningsgrunder) som bidrar till flera miljömål. Till Länsstyrelsens informationsinsatser kan bland annat tilläggas att informera om regionalt planeringsunderlag. Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram 2016–2021 innehåller ett antal bindande åtgärder riktade till kommuner och Länsstyrelsen.

Vad kan göras mer i Dalarna: Länsstyrelsen har i uppdrag att verka för miljömål och andra samhällsmål, men möjligheterna till detta styrs av faktorer som regelverkets utformning, uppdrag i regleringsbrev och resurser. Potential finns att utveckla arbetet och många utvecklingsinsatser sker idag

också länsstyrelsegemensamt, inte minst kring planeringsunderlag. Ett område där Länsstyrelsen kan utveckla sitt arbete är i dialogen med politiker.

12.2.1 Yttranden vid fysisk planering

Vad ska göras: I Länsstyrelsens samrådsyttranden över planer vid fysisk planering reflektera över och notera inverkan på miljömålen i planprocessen samt återkoppla till kommunerna.

Drivande part: Länsstyrelsen.

Medverkande part: –

När genomförs åtgärden: Årligen.

Uppföljning: Sammanställning av yttranden där miljömålsinverkan har noterats.

12.2.2 Tillsynsvägledning till kommunernas byggtillsyn

Vad ska göras: Bedriva tillsynsvägledning, information och rådgivning och i denna verka för miljömålen samt beakta miljömålen då ny vägledningsplan för byggtillsynen tas fram.

Drivande part: Länsstyrelsen.

Medverkande part: Kommunerna.

När genomförs åtgärden: Löpande.

Uppföljning: I samband med den årliga uppföljningen genom regleringsbrevsuppdrag.

12.2.3 Uppföljning av kommunernas tillämpning av plan- och bygglagen

Vad ska göras: I Länsstyrelsens uppföljning av kommunernas tillämpning av plan- och bygglagen samt väg- och järnvägslagen reflektera över och notera inverkan på miljömålen i planprocessen samt återkoppla till kommunerna.

Drivande part: Länsstyrelsen.

Medverkande part: –

När genomförs åtgärden: Årligen.

Uppföljning: En samlad bedömning av miljömålsinverkan i planer, i samband med åiterrapportering till regeringen.

12.2.4 Öka användandet av planeringskatalogen

Vad ska göras: Informera kommuner och andra om länsstyrelsernas planeringskatalog och andra planeringsunderlag som till exempel grön infrastruktur.

Drivande part: Länsstyrelsen.

Medverkande part: –

När genomförs åtgärden: Löpande.

Uppföljning: Årlig genomgång.

12.2.5 Strandskydd

Vad ska göras: Tillämpa de regler som gäller, det vill säga yttranden i planer, granskning av kommunala strandskyddsdispenser, prövning av strandskyddsdispenser, bland annat inom skyddad natur, upphävande av strandskydd vid små sjöar och vattendrag, utvidgat strandskydd samt kontroll av

lantmåteriförrättningar inom strandskyddat område. Ha en strandskyddsdialog eller handläggartreff tillsammans med kommunerna varje/vartannat år.

Drivande part: Länsstyrelsen.

Medverkande part: –

När genomförs åtgärden: Löpande

Uppföljning: Sammanställning av statistik som rapporteras in årligen till Naturvårdsverket.

12.3 Bostadsförsörjningsplanering

Åtgärdsområdets betydelse för det regionala miljömålsarbetet: Ökat bostadsbyggande är högt prioriterat i samhället sedan några år tillbaka. Anledningen är att det under en rad av år byggts för lite och på att vi blivit fler invånare i landet. Boverket bedömer att det behövs 700 000 nya bostäder i landet de kommande tio åren. Att de nya bostäderna byggs miljömässigt och även socialt hållbart är av stor betydelse. Detta är en utmaning då det ska byggas snabbt och helst billigt. En viktig aspekt vid förtätning eller nya bostadsområden är störningar från trafik i form av buller, vibrationer samt luftkvalitet.

Verksamheter, uppdrag och pågående insatser inom området: Bostadsförsörjningsplanering har återigen blivit en aktuell fråga för kommunerna och det byggs mer. I länsstyrelseinstruktionen har 2017 tillkommit att Länsstyrelsen i sin verksamhet ska verka för att behovet av bostäder tillgodoses. Sedan tidigare skickar Länsstyrelsen varje år på uppdrag av regeringen ut en bostadsmarknadsenkät till kommunerna.

Vilka är samhällets styrmedel för miljömålen inom området: Regeringen verkar på olika sätt för ökat bostadsbyggande och har 2016 tagit fram 22 åtgärder för fler bostäder. Ett nytt statsbidrag till kommunerna har införts och för att få del av detta ska de ha antagit riktlinjer för bostadsförsörjningen och har antagit en ny översiktsplan eller gjort en översyn av planens aktualitet. Miljömässig och social hållbarhet betonas också i politiken.

Vad kan göras mer i Dalarna: Mer kan göras för att beakta miljömässig och social hållbarhet i byggandet. Länsstyrelsen prioriterar för närvarande social hållbarhet med särskilt fokus på nyanlända och socialt utsatta grupper. Här finns behov av mer insatser och mer tvärsektoriellt samarbete mellan berörda parter som kommun, bostads- och fastighetsbolag, Kronofogdemyndigheten, Migrationsverket och frivilligorganisationer.

12.3.1 Bostadsmarknadsanalys

Vad ska göras: Årligen ta fram en regional bostadsmarknadsanalys utifrån den bostadsmarknadsenkät kommunerna lämnar in och där beakta social och miljömässig hållbarhet, bland annat behov hos socialt utsatta grupper.

Drivande part: Länsstyrelsen.

Medverkande part: Kommunerna.

När genomförs åtgärden: Löpande en gång om året.

Uppföljning: Årligen genom avrapportering till regeringen i juni.

12.4 Regional planering

Åtgärdsområdets betydelse för det regionala miljömålsarbetet: Samhällsplanering, särskilt fysisk planering, är framför allt en fråga som kommunerna ansvarar för genom det kommunala planmonopolet. För att minimera negativa miljöeffekter av planeringen och även stimulera positiva miljö- och hållbarhetseffekter är det dock ofta viktigt att se över kommungränserna och arbeta mer med planering mellan kommuner och på regional nivå.

Verksamheter, uppdrag och pågående insatser inom området: Behovet av mer regional samhällsplanering diskuteras i Dalarna, liksom i flertalet andra län. Region Dalarna har uttalat intresse att arbeta mer med samhällsplanering, utöver sitt befintliga uppdrag kring transportplanering. Högskolan Dalarna har lyft fram den regionala nivån i samhällsplaneringen i det pågående forskningsprojektet ”Den uthålliga regionen - metoder för energieffektivisering i samhällsplanering”. Länsstyrelsen har i uppdrag att ta fram regionala planeringsunderlag, men dessa har hittills främst syftat till att stödja den kommunala planeringen.

Vilka är samhällets styrmedel för miljömålen inom området: I Sverige är det bara Stockholms län som enligt lag är ålagd att ha en regional fysisk planering. Alla regioner/län kan dock bedriva regional fysisk planering om kommunerna är överens om det och en statlig offentlig utredning har också föreslagit införande av regional översiktsplanering. Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram 2016–2021 innehåller ett antal bindande åtgärder riktade till kommuner och Länsstyrelsen som är av en regional karaktär.

Vad kan göras mer i Dalarna: Mer regionalt och mellankommunalt fokus i samhällsplanering/fysisk planering kan bidra till mer hållbar planering. Utan lagstiftning för regional planering får sådana initiativ tas på frivillig väg, vilket är fullt möjligt. Om kommunerna med flera inte vill gå så långt som att ta fram en regional översiktsplan, kan de arbeta mer med regionala planeringsunderlag och liknande samt komma överens om gemensamma förhållningssätt och riktlinjer. Planeringens betydelse för hälsofrämjande miljöer behöver kommuniceras.

12.4.1 Utvecklad regional planering

Vad ska göras: Se över hur den regionala och delregionala samhällsplaneringen/fysiska planeringen i Dalarna kan utvecklas, bland annat genom nya regionala tvärspektoriella planeringsunderlag, struktur- och framtidsbilder samt scenarier.

Drivande part: Region Dalarna och ByggDialog Dalarna.

Medverkande part: Kommunerna, Högskolan Dalarna, Länsstyrelsen, bygg- och fastighetssektorn.

När genomförs åtgärden: Löpande.

Uppföljning: Inom ramen för uppföljning av ByggDialog Dalarnas temagrupp för hållbar samhällsplanerings verksamhet.

12.5 Forskning och utbildning - samhällsplanering

Åtgärdsområdets betydelse för det regionala miljömålsarbetet:

Forskning är mycket viktigt i arbetet för hållbar samhällsplanering, liksom att det finns bra utbildningar för att få fram nya planerare. Att sådan forskning och utbildning även finns vid Högskolan Dalarna är positivt för Dalakommunernas samhällsbyggnadsverksamhet.

Verksamheter, uppdrag och pågående insatser inom området: Högskolan Dalarna har nyligen skapat en utbildning för samhällsplanering, där utbildning av nya kommunala planerare i Dalarna är ett viktigt syfte. Vid Högskolan bedrivs också forskning på temat hållbar samhällsplanering, som använder Dalarna som forskningsfält och som samverkar med samhället. Trafikverket bedriver också forskningssamarbeten inom samhällsplanering.

Vilka är samhällets styrmedel för miljömålen inom området: Högskolorna styr delvis själva vilka utbildningar och vilken forskning de prioriterar. Anslag är dock centralt för att finansiera forskning och efterfrågan centralt för vilka utbildningar man satsar på. Miljö och hållbarhet har generellt prioriterats mer under senare år.

Vad kan göras mer i Dalarna: Högskolan Dalarnas satsning på en ny utbildning för samhällsplanering, forskning inom området och engagemang i ByggDialog Dalarna under senare år är en positiv förstärkning i arbetet för hållbart samhällsbyggande i Dalarna. Detta underlättar för kommunerna att rekrytera nya planerare, vilket är svårt idag.

12.5.1 Högskolans utbildning i samhällsplanering

Vad ska göras: Understöddja att högskolans studenter i samhällsplanering får praktikplatser hos kommuner och regionala myndigheter samt att dialogen mellan högskolans utbildning och Dalarnas samhällsbyggande hålls levande.

Drivande part: Högskolan Dalarna och ByggDialog Dalarna.

Medverkande part: Kommunerna, Region Dalarna, Länsstyrelsen, bygg- och fastighetssektorn.

När genomförs åtgärden: Löpande.

Uppföljning: Inom ramen för uppföljning av ByggDialog Dalarnas temagrupp för hållbar samhällsplaneringsverksamhet.

12.5.2 Högskolans forskning i samhällsplanering

Vad ska göras: Understöddja att forskning i samhällsplanering vid högskolan använder Dalarna som testarena och bidrar till att utveckla samhällsplaneringen i Dalarna.

Drivande part: Högskolan Dalarna.

Medverkande part: Kommunerna, ByggDialog Dalarna, Region Dalarna, Länsstyrelsen, bygg- och fastighetssektorn.

När genomförs åtgärden: Löpande.

Uppföljning: Inom ramen för uppföljning av Byggdialogens temagrupp.

12.6 Arkitektur och gestaltning

Åtgärdsområdets betydelse för det regionala miljömålsarbetet: Arkitektur och gestaltning ingår i miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö och är därmed en fråga att beakta i det regionala miljömålsarbetet. God arkitektur och gestaltning är viktigt för ett hållbart samhällsbyggande och bidrar också till kulturhistoriska och sociala värden. Ny bebyggelse behöver också förhålla sig till den befintliga bebyggelsens och landskapets värden.

Verksamheter, uppdrag och pågående insatser inom området: Kommunerna i Dalarna saknar i stor utsträckning arkitektkompetens och gestaltningen av den offentliga miljön påverkas av avsaknaden på kompetens. Regionalt har det gjorts försök att lyfta denna fråga, framför allt genom Dalarnas Arkitekturråd som Länsstyrelsen initierat.

Vilka är samhällets styrmedel för miljömålen inom området: Hänsyn till arkitektur och gestaltning ingår i plan- och bygglagen. Det finns också särskilda nationella arkitekturpolitiska mål som Dalarna regionalt anpassat.

Vad kan göras mer i Dalarna: Det finns behov att höja kunskapen kring arkitektur och gestaltning i länet. Dalarnas arkitekturråd har en viktig roll här och rådet planeras nu bli en del av ByggDialog Dalarnas verksamhet. Detta är också frågor som kan beaktas mer i löpande verksamheter hos olika organisationer, inte minst inom fysisk planering och bygglovshantering.

12.6.1 Dalarnas Arkitekturråd

Vad ska göras: Driva Dalarnas Arkitekturråd som ett regionalt forum för arkitektur och gestaltning.

Drivande part: Dalarnas Arkitekturråd och ByggDialog Dalarna.

Medverkande part: Länsstyrelsen, Landstinget, Region Dalarna, kommunerna.

När genomförs åtgärden: Löpande.

Uppföljning: Årlig summering utifrån verksamhetsplan för Dalarnas Arkitekturråd.

12.6.2 Öka kunskapen kring arkitektur och gestaltning

Vad ska göras: Anordna föredrag och tillfällen till dialog kring arkitektur och gestaltning.

Drivande part: Dalarnas Arkitekturråd och ByggDialog Dalarna.

Medverkande part: Länsstyrelsen, Landstinget, Region Dalarna, kommunerna.

När genomförs åtgärden: Löpande.

Uppföljning: Årlig summering utifrån verksamhetsplan för Dalarnas Arkitekturråd.

12.7 Kulturmiljö i samhällsplaneringen

Åtgärdsområdets betydelse för det regionala miljömålsarbetet: Kulturmiljö ingår som en viktig del i miljömålen, inte minst God bebyggd miljö, och har också stor betydelse för de sociala och ekonomiska delarna av hållbar utveckling, se vidare åtgärdsområde 14.7. Att beakta kulturmiljövärden i samhällsplanering och byggande är viktigt. Detta behöver uppmärksammas när det nu ska byggas mer bostäder och detta ska ske snabbt och billigt, annars finns risk att attraktiva kulturmiljövärden förminskas eller går till spillo.

Verksamheter, uppdrag och pågående insatser inom området: Länsstyrelsen har flera uppgifter som rör kulturmiljö och samhällsplanering. Här ingår plansamråd, beslut om skydd och tillsyn av värdefulla byggnader och miljöer och ekonomiskt stöd för kunskapsunderlag, byggnadsvård och information. Kommunerna och upprättare av väg- och järnvägsplaner ska beakta kulturmiljövärden i den fysiska planeringen. Såväl Länsstyrelsen som kommunerna tar fram kunskapsunderlag för kulturmiljövärden.

Vilka är samhällets styrmedel för miljömålen inom området: Kulturmiljölagen, samt plan- och bygglagen och miljöbalken, är de viktigaste styrmedlen, men även ekonomiska stöd. Världsarvs- och landskapskonventionen spelar en viss betydelse. En stor påverkansroll har kulturmiljövårdsmedlen.

Vad kan göras mer i Dalarna: Mer kan göras i arbetet för kulturmiljövärden i samhällsplaneringen, men en begränsning är resurser och bristande antikvarisk kompetens hos kommunerna. Det finns ett stort behov av fler genomarbetade kunskapsunderlag och program och detta kommer att prioriteras av länsstyrelsen. Kulturmiljöstrategin, som är en av åtgärderna som följer här, syftar till att effektivisera sektorns arbete genom att skapa förutsättningar för ett bättre informationsflöde, samsyn och samordning mellan de olika aktörerna. Kulturmiljöföreträdare behöver också delta som en aktiv part i diskussioner kring arkitektur och gestaltning, se åtgärdsområde 12.6.

12.7.1 Regional kulturmiljöstrategi

Vad ska göras: Ta fram en regional strategi för länets kulturarvs- och kulturmiljöfrågor som anger mål, inriktning, samverkansformer och utvecklingsfrågor för de aktörer som arbetar med kulturmiljöfrågor i och även utanför länet. Genomföra seminarier och workshopar i anslutning till arbetet.

Drivande part: Länsstyrelsen.

Medverkande part: Landstinget, Dalarnas museum, Dalarnas Hembygdsförbund, Region Dalarna, kommunerna med flera.

När genomförs åtgärden: Strategin läggs fast under 2019 för att följas av samverkan kring strategins målsättningar.

Uppföljning: Fastställd strategi och nya insatser till följd av strategin.

12.7.2 Kunskapsunderlag för kulturmiljö

Vad ska göras: Ta fram kunskapsunderlag för kulturmiljövärden i Dalarna och stödja kommunerna i framtagandet av kommunala kulturmiljöprogram.

Drivande part: Länsstyrelsen.

Medverkande part: Kommunerna, Trafikverket.

När genomförs åtgärden: Löpande.

Uppföljning: Framtagna kunskapsunderlag.

12.7.3 Riksintressen för kulturmiljövård

Vad ska göras: Revidera länets riksintressen för kulturmiljövård.

Drivande part: Länsstyrelsen.

Medverkande part: –

När genomförs åtgärden: Löpande.

Uppföljning: Antal reviderade riksintressen.

12.8 Klimatanpassning

Åtgärdsområdets betydelse för det regionala miljömålsarbetet: Ett förändrat klimat kommer ställa stora krav på samhället kommande generationer. Väntade effekter är försämrad kvalitet i våra vattentäkter, skador på vår bebyggelse och ekosystem i obalans med etablering av nya arter. Klimatanpassning är mycket viktigt för miljömålsarbetet och klimatanpassningsåtgärder har också ofta positiv inverkan på flera miljömål.

Verksamheter, uppdrag och pågående insatser inom området: Länsstyrelsen har sedan flera år ett klimatanpassningsuppdrag. Här ingår att öka kunskapen om klimatförändringen och genom dialog stimulera till åtgärder för att förebygga framtida problem. Vidare ingår att ha en regional handlingsplan. I Dalarna fastställdes 2011 en regional Klimatanpassningsstrategi 2020 med analyser och åtgärdsförslag inom kommunikationer, tekniska försörjningssystem, befintlig och planerad bebyggelse, areella näringar, turism, natur- och kulturmiljö och människors hälsa. Samverkan med kommunerna är viktigt i arbetet och att Länsstyrelsen har ett nätverk för detta. Kommunerna uppmärksammar mer och mer denna fråga.

Vilka är samhällets styrmedel för miljömålen inom området: Klimatanpassning är ett eget område i politiken, där utöver länsstyrelserna även nationella myndigheter, framför allt SMHI, har ansvar och uppgifter. En ny klimatanpassningsutredning har överlämnats till regeringen 2017. Klimatanpassningsåtgärder måste dock ske inom andra verksamheter, inte minst i samhällsplaneringen, och kommunerna är här särskilt berörda.

Vad kan göras mer i Dalarna: Det viktigaste Länsstyrelsen kan göra för att föra arbetet med klimatanpassning vidare är att informera de lokala aktörerna om de kunskapsbanker, ekonomiska medel som finns att få tillgång till och stödja dem i deras arbete.

12.8.1 Uppdatering av och genomförande av klimatanpassningsstrategin

Vad ska göras: Uppdatera Dalarnas klimatanpassningsstrategi 2020 med tillhörande handlingsplan och genomföra denna i samverkan. I detta arbete ser över hur arbetet med klimatanpassning, miljömål och klimat/energi kan samverka mer och hur synergier dem emellan kan stärkas.

Drivande part: Länsstyrelsen.

Medverkande part: Kommunerna, Trafikverket, VA-bolagen.

När genomförs åtgärden: Uppdatering 2018 och därefter genomförande.

Uppföljning: Årlig uppföljning av strategi och handlingsplan.

12.8.2 Kunskapshöjande workshopar om klimatpassning

Vad ska göras: Genomföra kunskapshöjande workshopar för plan- och bygghandläggare på kommun och Länsstyrelsen.

Drivande part: Länsstyrelsen (i samarbete med SMHI).

Medverkande part: Kommunerna.

När genomförs åtgärden: Löpande.

Uppföljning: Genom årlig uppföljning.

12.9 Krisberedskap och räddningstjänst

Åtgärdsområdets betydelse för det regionala miljömålsarbetet: Krisberedskap och räddningstjänst är områden med viss miljöpåverkan som det finns anledning att beakta i miljömålsarbetet. Exempel kan vara: kontaminering av vattentäkter där det farliga ämnet PFAS i släckskum uppmärksammas, luftutsläpp till följd av ökad användning av kol och olja samt förstörelse av broar och dammar med negativ påverkan på vattenmiljön. Som en följd av ökad politisk prioritering av totalförsvaret har dessa verksamheter också nu fått ökad prioritet. I totalförvarsfrågan finns också möjliga positiva synergier till miljömålen. En fråga som tagits upp och som kan vara positivt för miljömålen är behovet av högre grad av självförsörjning av livsmedel.

Verksamheter, uppdrag och pågående insatser inom området: Länsstyrelsen har samordningsansvar för krisberedskapen i länet och utövar också tillsyn över kommunernas räddningstjänster. Vid omfattande räddningsinsatser kan Länsstyrelsen ta över ansvaret för den kommunala räddningstjänsten. Inom ramen för detta arbete har insatser skett för att uppmärksamma miljöpåverkan, bland annat PFAS i släckskum. I arbetet med höjd beredskap har Länsstyrelsen inventerat samhällsviktig verksamhet såsom broar som förbinder länet och kraftanläggningar.

Vilka är samhällets styrmedel för miljömålen inom området: Miljöbalcken och andra lagrum finns för att minimera miljöpåverkan även för krisberedskap och räddningstjänst. I Länsstyrelsens rådgivning, tillsyn och planering inför höjd beredskap kan miljöfrågor lyftas. Till grund för detta finns regional risk- och sårbarhetsanalys.

Vad kan göras mer i Dalarna: Mer insatser kan göras för att informera kommunerna om den teknikutveckling som pågår inom brandbekämpning.

Mer kan också göras i den regionala och kommunala planeringen för att inbegripa frågor om planering inför höjd beredskap.

12.9.1 Räddningschefsträffar

Vad ska göras: Informera om teknikutveckling för släckmedel och släckmetoder för att undvika miljögiftet PFAS.

Drivande part: Länsstyrelsen.

Medverkande part: Kommunernas räddningstjänster

När genomförs åtgärden: Löpande.

Uppföljning: Genom tillsyn.

12.9.2 Planering inför civilt försvar

Vad ska göras: Vid planering av civilt försvar beakta miljöaspekter, bland annat konsekvenser av förstörda konstbyggnader, kraftverk och omfattande bränder.

Drivande part: Kommunerna.

Medverkande part: Länsstyrelsen, Svenska Kraftnät, Elnätbolagen, Trafikverket

När genomförs åtgärden: Löpande.

Uppföljning: Genom dialog i planeringsprocessen.